

EDUCAȚIA ELEVILOR PRIN ACTIVITĂȚI ȘI LECȚII DESFĂȘURATE „ALTFEL”

Galina MARCU,

*profesor de istoria românilor și universală, grad didactic II,
IPLT „Alexei Mateevici”, or. Cricova, Republica Moldova
bucucigalina80@gmail.com*

Summary

The discipline "history" is an interesting, fascinating and quite constricted one, especially if we consider the multitude of events and historical facts, truths and documents of the time said and described with urgency and passion. The history teacher has the role, to transmit to the young people of today, history through unique experiences, through interactive methods, but also through different ways, "others", with the purpose of captivating and intriguing them, for further exploration and transmission.

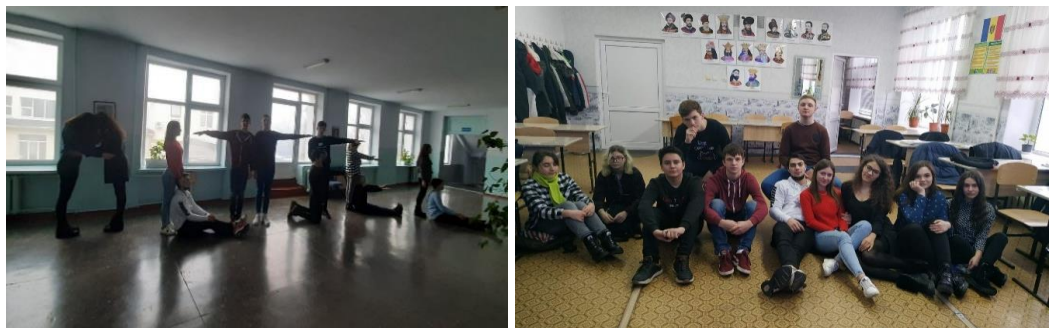
Keywords: *methods, experiences, "others", lessons, historical facts.*

Disciplina „istorie” este una interesantă, fascinantă, uneori controversată, mai ales dacă ținem cont de multitudinea de evenimente și fapte istorice, adevăruri și documente ale vremii spuse și descrise cu sârguință și pasiune. Profesorului de istorie îi revine rolul de a transmite tinerilor de azi istoria prin experiențe inedite, prin metode interactive, dar și prin modalități diferite, „altele”, având scopul de a-i captiva și intriga, de dezvoltare a curiozității, atitudinii de explorare și transmiterea ei mai departe.

Conceptul predării istoriei „altfel” constă în îmbinarea materiei teoretice, a evenimentelor istorice cu imagini din artă, cultură, poveste, cu joc de rol etc. Spiritul inovativ care vine de la profesor trebuie îmbinat cu satisfacția elevilor, care vin cu plăcere să exploreze enigmaticele disciplinei istorice.

După o experiență de cinci ani de lucru cu elevii, am parcurs mai multe etape de predare -învățare-evaluare a disciplinei istoria românilor și universală. Sunt într-o permanentă căutare de noi metode și procedee, deseori nescrise, apărute, după caz, spontan în cadrul lecției. Oportunitatea și diversificarea de predare a fost generată și de schimbările din mediul educațional. Un moment decisiv a fost experiența desfășurării lecțiilor „altfel” inițiată cu elevii clasei a XI-a, profil umanist. La începutul lecției (prima parte

s-a desfășurat în sala sportivă), elevilor li s-a creat situația de problemă – să scrie cuvântul ALTFEL prin intermediul corpurilor lor – câte doi constituind o literă concretă.

Revenind în clasă, elevilor li s-a propus să se așeze comod, pentru vizionarea unui documentar intitulat „Secretele lui Napoleon Bonaparte”. Interesul elevilor a sporit mult. După finalizarea documentarului, pentru înțelegerea corectă a evenimentelor și faptelor, au fost demarate discuții și analize.

O altă activitate „altfel” a fost realizată în clasa a VII-a „C”. În contextul lecției privind localitatea, a fost organizată o excursie la Alea Domnitorilor din orașelul Cricova. Aici au fost evidențiate busturile a două personalități ale epocii moderne: Vasile Lupu și Dimitrie Cantemir. Fiecare dintre elevi trebuia să se expună ce a făcut în calitate de domnitor sau cărturar personalitatea analizată.

Elementele de educație non-formală și predare a istoriei permite profesorului să introducă elemente de educație *altfel* în predare, să găsească o corelație între tradițional și modern. Mai mult, istoria nu reprezintă doar un șir de evenimente și fapte, dar poate trezi emoții, atitudini care pot fi trăite. Or, utilizarea unei piese de teatru, poezii, o melodie sau un cântec pot fi foarte utile. Nu se pune la îndoială importanța înțelegerii de către elevi a plasării evenimentului în timp și spațiu, legătura cauză-efect etc. Dar este important să conștientizăm că istoria poate fi privită drept artă, iar predarea ei e o măiestrie pedagogică care trebuie abordată cu acuratețe și splendoare.

O altă lecție *altfel* a fost realizată prin vizitarea cu elevii clasei a VIII-a a Turnului de apă din Chișinău. Turnul de apă (supranumit „Castelul de apă”) a fost zidit la sfârșitul secolului al XIX-lea după un proiect întocmit de Alexander Bernardazzi, poziționat pe cel mai înalt punct al orașului de la acea perioadă. Muzeul este cunoscut cu titlul Turnul de apă, deoarece în perioada țaristă el constituia sediul instituției furnizoare de apă potabilă din orașul gubernial.

În prezent turnul găzduiește expoziția „Istoria orașului”, exponatele căreia datează din sec. XV-XX. De asemenea, la ultimul nivel al castelului de apă se organizează deseori expoziții de picturi, fotografii, vernisaje, concerte¹.

¹ Chișinău. Enciclopedie. Chișinău, 1997, p. 117.

Înălțimea turnului până la cornișă este de 22 m. Pereții sunt construiți din piatră locală, cu câteva rânduri de cărămidă. Grosimea lor variază de la 60 cm la nivelul superior, până la 2 m la fundament. În interiorul turnului s-a păstrat o scară metalică în formă de spirală fabricată la uzina din Chișinău a lui Serbov-Sîrbu, iar în timpul renovării din 2013, a fost instalat un ascensor².

În timpul cutremurului din anul 1990 clădirea a fost grav avariata, și a fost închisă timp de zece ani. În anul 2000, muzeul s-a redeschis, însă doi ani mai târziu a fost din nou închis pentru renovare. În 2011 își deschide ușile din nou, iar apoi, după o altă reamenajare, în 2013.

Dorința primordială a unui profesor este cu siguranță captivarea elevilor, altoirea dorinței de cunoaștere a trecutului, dezvoltarea competenței de înțelegere a evenimentelor istorice, a gândirii critice, de analiză a diferitor surse istorice în momentul când abordăm evenimente, procese, personaje din istorie.

² <https://www.jurnal.md/ro/news/94274e6711088a86/turnul-de-apa-din-chisinau-deschis-publicului-spre-vizitare-si-in-zilele-de-sambata.html>

Alături de partea cognitivă, disciplina istorie dezvoltă inteligența emoțională și creativitatea elevilor. Or, miza pe metode moderne la lecția de istorie, utilizarea multitudinii de materiale ilustrative, video, foto etc. pot stimula dezvoltarea tipurilor de inteligență la elevi. Spre exemplu, calitatea lecției va fi înaltă, dacă la tema privind Primul Război Mondial, va fi privit un documentar, studiată harta desfășurării evenimentelor, citite pasaje din memorii de pe front, analizate surse despre o bătălie din perspectiva ambelor tabere implicate, iar evaluarea tradițională va fi înlocuită printr-un joc didactic³.

Vom descrie desfășurarea unui joc. Mingea este pasată unui elev căruia i se adresează o întrebare. Elevul răspunde și pasează mingea unui alt coleg, formulând o nouă întrebare. Fiecare elev are posibilitatea să i se adreseze mai multe întrebări, totodată, are mai multe șanse de a răspunde la ele. Modalitatea de formulare a întrebărilor de către elev este punctată. Astfel, elevii, pe lângă consolidarea informației acumulate, își dezvoltă capacitatea de a adresa întrebări.

În baza experienței și a jocului descris mai sus, conchidem că s-au îndeplinit mai multe obiective. În primul rând, s-a format un spațiu de

³ *Predarea istoriei și educației pentru cetățenie democratică; demersuri didactice inovative. Colecția Didactică, 2000-2006, p. 67.*

studiere altfel a lecțiilor memorabile. Prin prisma atmosferei distractive s-au creat condiții de risipire a inhibiției, au fost sporite abilitățile de comunicare, a spiritului de echipă, spontaneitatea, creativitatea etc. Mai mult, jocurile didactice încurajează motivația pentru învățare. Deși durata actului de evaluare prin intermediul jocului a fost mai îndelungată, fiecare jucător a fost antrenat și a simțit importanța sa. Un alt obiectiv este obținerea/consolidarea cunoștințelor într-o atmosferă distractivă, jocul nu doar formează cunoștințe trainice, dar dezvoltă elevul din punct de vedere emoțional. Este important să menționăm că nu există rețete universale valabile de realizare a obiectivelor. Mai mult, în diferite clase sunt eficiente varii metode. De exemplu, la o altă clasă, în predarea/consolidarea materiei la aceeași temă au fost eficiente crearea de machete cu tranșeele de pe front. Iar atmosfera emoțională s-a format în timp ce s-au citit câteva scrisori de pe front, trimise de soldați către cei de acasă. Mai mult, elevii au avut sarcina să se transpună în pielea unui soldat de pe front și să scrie scrisori rudelor. Rezultatul a fost elaborarea de scrisori impresionante, pline de emoție, crearea de plicuri cărora le-au dat un aspect învechit. Elevii au înțeles că războiul este mai mult decât un video, nu este amuzant, că poate cauza milioane de victime, iar fiecare soldat este o personalitate unică, care simte, iubește, visează⁴.

O altă modalitate diferită de predarea formală o reprezintă metoda conceptelor. Poate fi folosită ca strategie de învățare sau evaluare în munca individuală, de echipă sau în activitatea frontală. Este o metodă grafică foarte utilă pentru a compara mai multe procese sau evenimente. Tabelul trebuie elaborat astfel încât să reflecte aspectele comparabile și să conducă ușor la formarea concluziilor. De exemplu, „Tabelul conceptelor” a fost utilizat la clasa a VII-a, tema *Mișcări revoluționare în Europa în prima jumătate a secolului al XIX-lea*. A fost utilizat în activitatea de învățare. Mai jos va urma descrierea metodei.

Pe o coală de hârtie a fost realizat un tabel. În tabel figurau conceptele-cheie: Statul, Anul, Regimul politic, Caracterul, Urmările, Personalități. Tabelul a fost afișat pe tablă.

Pasul 1. În faza inițială profesorul a explicat pașii de urmat. Pasul 2. Elevii au realizat tabelul în caiete, după modelul afișat. Pasul 3. Profesorul

⁴ Ann Low-Beer. *Consiliul Europei și istoria în școală*. În: *Predarea istoriei secolului XX*, Strassboorg, 2002.

a indicat, pas cu pas, fragmentele de lecție și sursele care sunt citite individual de elevi. Pasul 4. Elevii au completat în tabelul individual. Pasul 5. Cu ajutorul elevilor, profesorul a completat „tabelul clasei”. Pasul 6. Elevii au corectat greșelile. Pasul 7. S-a folosit metoda comparației între evenimente, având în vedere caracterul și urmările mișcărilor revoluționare. Tabelul este util pentru a descoperi cauzele revoluțiilor de la 1848–1849. Prin prisma metodei analizate elevii sunt în situația de a-și exersa capacitățile cognitive: selectarea informației, analiza, comparația, sinteza, concluzionarea.

Deosebit de interesantă este utilizarea metodei *Ești ... și motivează...*

Elevilor li se cere să scrie texte/compuneri pe o temă studiată în care să integreze corect, din punct de vedere istoric: termeni;

concepte;

repere cronologice;

personalități.

Clasa a V-a – O călătorie prin Orientul antic: regate și imperii; realizări culturale; O zi în Agora; Educația ateniană/spartană; O zi în Roma antică.

Clasa a VI-a – O zi sunt locuitorul unui oraș medieval; Viața pe domeniul feudal; Am participat la cruciade.

Clasa a VIII-a – Reporter la Congresul de la Viena; Orașul primei revoluții industriale. Realizarea acestor teme vizează dezvoltarea capacității de comunicare în scris, utilizarea informației într-un nou context. Metoda poate fi utilizată pentru o evaluare formativă – elevii citesc, analizează, se autoevaluează și evaluează, pentru evaluare și notare – elevii cunosc dinainte criteriile de notare, nota este discutată și acceptată conștient. „Ești și motivează.....”

Dezvoltarea creativității se poate realiza și prin desene, pe teme studiate:

Clasa a V-a – Democrația ateniană;

Clasa a VI-a – Domeniul feudal; Castelul;

Clasa a VIII-a – Democrație și totalitarism. Această metodă pune în evidență aptitudinile unor elevi (inteligența spațială, vizuală).

Se creează un cadru de învățare activă și pentru elevii care întâmpină dificultăți în comunicarea verbală (scrisă, orală)⁵.

Interesantă și destul de captivantă este metoda „*Motivează-ți decizia*”.

1. Elevii trebuie să selecteze cauzele/motivele unor acțiuni/evenimente, fapte istorice, pornind de la o informație furnizată fie de profesor, fie de o sursă (fragment din textul lecției, document). 2. Elevii primesc sau își asumă un rol. 3. Elevilor li se cere să scrie individual, în funcție de rol, trei motive care au declanșat o acțiune, eveniment, fapt, utilizând sursa indicată. 4. În funcție de rolul asumat, elevii își prezintă „motivele”. 5. Metoda poate fi utilizată și lucrând pe grupe. Elevii vor prezenta un „produs” al grupei.

Exemple: Clasa a V-a – tema *Modelul aristocratic, modelul democratic (Sparta și Atena)*. Elevilor li se va cere să scrie trei motive pentru care ar vrea să trăiască în Sparta sau în Atena. Clasa a VI-a – tema *Biserica în Evul Mediu. Cruciadele*. Elevii vor scrie trei motive pentru care creștinii au plecat în cruciade și trei motive pentru care musulmanii au luptat împotriva cruciaților. Clasa a VII-a – tema *Știința și tehnica*. Oameni de știință și descoperirile lor. Elevul va juca rolul unei personalități, pledând pentru importanța invențiilor/descoperirilor sale, cu scopul de a convinge auditoriul. Clasa a VIII-a – tema *Unirea Țărilor Române*. Elevul va juca rolul lui Mihai Viteazul, argumentând decizia de unire a celor trei Țări Române. În concluzie, metodele empaticе dezvoltă capacitățile cognitive ale elevului (înțelegerea ideilor, compararea, examinarea, interpretarea, argumentarea), creativitatea (transpunerea în „pielea” personajului, a celuiilalt), abilități de comunicare și dezvoltă atitudini.

O altă modalitate a lecțiilor „altfel” a fost cauzată de pandemia COVID-19. Cu scopul de a proteja sănătatea copilului, dar și de a nu întrerupe procesul de studiu, profesorii s-au mobilizat pentru a învăța într-un timp record operarea cu diferite posibilități online de predare. Este de subliniat că cursurile vocaționale și academice la distanță au devenit tot mai populare începând cu anul 1900, iar în 1915 este formată Asociația pentru Extinderea Universităților Naționale (National University

⁵ Lazăr Vlăsceanu (coordonator). *Școala la răscruce. Schimbare și continuitate în curriculumul învățământului obligatoriu. Studiu de impact*. Iași: Polirom, 2002.

Extension Association), care se ocupă de acreditarea cursurilor la distanță din universitățile SUA.

În 1920 apar primele elemente de instruire la distanță prin intermediul cursurilor radiofonice (emisiunilor radio instructive), iar în 1940 – primele emisiuni televizate instructive. Ambele metode au generat modificări calitative în instruirea la distanță, devenind extrem de răspândite atât în SUA, cât și în Europa. Un succes aparte îl au cursurile televizate, care odată cu apariția dispozitivelor de înregistrare și reproducere a secvențelor video, devin disponibile în orice moment comod celui instruit. Cursurile audio pentru studierea limbilor străine își păstrează popularitatea și până în prezent – se dezvoltă doar dispozitivele pe care sunt stocate secvențele sonore.

Centrul pentru Instruire și Tehnologii de Performanță din Marea Britanie (CENTRE FOR LEARNING & PERFORMANCE TECHNOLOGIES) propune următoarea clasificare a instrumentelor pentru e-learning, însoțită de lista celor mai performante unelte în fiecare categorie, realizată în anul 2009⁶:

- ✓ Programe pentru navigarea WEB - permit accesul la paginile Web, sistemele de căutare, vizualizarea informației din rețea, interacțiunea cu alte programe de instruire. (Firefox, Google Chrome);
- ✓ Email - aplicații pentru poșta electronică. Permit crearea și gestionarea conturilor de poștă electronică, primirea, vizualizarea și trimiterea mesajelor de poștă și a fișierelor atașate. (Google, Yahoo);
- ✓ Instrumente pentru integrare în rețele sociale - permit comunicarea cu membrii rețelei, crearea și editarea profilului propriu, stabilirea unor legături cu anumiți membri ai rețelei, participarea sau organizarea activităților virtuale în cadrul rețelei (Ning, Twitter, Facebook, Zoom, Viber);
- ✓ Instrumente de comunicare sincronă - permit trimiterea și recepționarea instantă a mesajelor text, sonore și video. (Skype);
- ✓ Instrumente pentru crearea blogurilor și microblogurilor - Permit automatizarea maximă a procesului de creare și gestionare a unui

⁶ <http://www.seniornet.org/edu/art/history.html>;
<http://www.cdponline.org/index.cfm?fuseaction=whatis&pg=3>;
http://www.digitalschool.net/edu/DL_history_mJeffries.html;
<http://www.gdrc.org/kmgmt/c-learn/index.html>

blog. De asemenea acordă spațiu pentru informațiile postate (Wordpress, Blogger, Twitter) etc.

În concluzie, societatea se modernizează cu pași rapizi, iar tehnologiile informaționale au devenit accesibile majorității elevilor. Iată de ce este oportun de a utiliza modalitățile „altfel”, strategiile TIC și la lecțiile de istorie. Profesorii joacă un rol crucial în sprijinirea experienței de învățare a tinerilor/adulților, sunt actorii cheie în evoluția sistemelor de educație, implementarea reformelor, dezvoltarea potențialului uman. Iată de ce profesorii trebuie să fie capabili să răspundă la provocările mereu în evoluție ale societății, să participe activ în această societate și să pregătească elevi care să învețe autonom toată viața. Iar pentru aceasta este bine ca profesorul să atragă o atenție sporită perfecționării continue, utilizării diferitor tehnologii de predare, astfel încât lecțiile să devină memorabile, captivante, iar copiii/tinerii studiosi să obțină competențe cheie pentru viață.